

CULTURE AND ART

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.7.6>

ANALIZA MAŁEJ PROZY W.WYNNYCZENKI PRZEZ PRYZMAT TEORII KULTUROWEJ O. SPENGLERA

Nataliia Kobzei

*kandydat nauk filologicznych, docent,
docent Katedry Filologii i Przekładu,*

Iwanofrankiwskiego Narodowego Technicznego Uniwersytetu Nafty i Gazu (Iwano-Frankiwsk, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-8288-7079

Nata_kobzej@ukr.net

Adnotacja. Artykuł analizuje małą prozę W. Wynnyczenki, w której teoria kulturowa O. Spenglera znalazła swoją reprezentację. Zwraca się uwagę, że ta ostatnia miała wpływ na niektóre poglądy filozoficzne pisarza, dlatego znalazła odzwierciedlenie w jego dziełach literackich. Powiedzmy, że był pod wrażeniem idei cykliczności procesów światowych, które nie zachodzą liniowo, oraz trzech nieuniknionych etapów kultury – narodzin, rozkwitu i upadku, opisanych w dokładnej pracy niemieckiego badacza „Zmierzch Zachodu”.

Wynnyczenko, podobnie jak Spengler, uważał, że walka kultury i cywilizacji (ostatni etap upadku) toczy się nieustannie. Ta ostatnia podupada, stając się nieopłacalna, gdy tylko władza dominującego szczytu stanie się absolutna, a interesy zwykłej ludności przestaną być brane pod uwagę. Kolejna runda kultury rozpocznie się od samego dołu, gdzie pierwotne wartości człowieka nie zostały jeszcze zniekształcona przez władzę i bogactwo. Ale aby ten proces miał miejsce, konieczne jest, aby ruchy rewolucyjne nie pojawiały się instynktownie, ale świadomie. Ukraiński opór z czasów Wynnyczenki tego nie zrobił, dlatego poniósł brutalną klęskę. Dziś nasze społeczeństwo jest bardziej niż kiedykolwiek zjednoczone, silne i świadome i ma wyjątkową szansę na naprawienie wszystkich błędów swoich poprzedników.

Słowa kluczowe: światowe prądy filozoficzne, teoria kulturowa, cykliczność, eurocentryzm, cywilizacja.

ANALYSIS OF V. VINNICHENKO'S SHORT PROSE THROUGH THE PRISM OF O. SPENGLER'S CULTURAL THEORY

Natalia Kobzei

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Philology and Translation,

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-8288-7079

Nata_kobzej@ukr.net

Abstract. The article analyzes the short prose of V. Vinnichenko, in which the culturological theory of O. Spengler found its representation. It is noted that the latter had an impact on some of the writer's philosophical views, which is why it was reflected in his literary works. Let's say, he was impressed by ideas about the cyclical nature of world processes that do not occur linearly, and about the three inevitable stages of culture – birth, flourishing and decline, described in the thorough work of the German researcher «The Glimpse of Europe».

Vynnychenko, like Spengler, believed that the struggle between culture and civilization (the last stage of decline) is ongoing. The latter declines, becoming unsustainable, as soon as the power of the ruling elite becomes absolute, and the interests of the common population cease to be taken into account. The next round of culture will start from the very bottom, where the original human values have not yet been distorted by power and wealth. But for this process to take place, it is necessary that revolutionary movements arise not instinctively, but consciously. The Ukrainian resistance during the time of Vinnichenko did not do this, which is why it suffered a brutal defeat. Today, our society is more united, strong and conscious than ever and has a unique chance to correct all the mistakes of its predecessors.

Key words: world philosophical currents, cultural theory, cyclicity, Eurocentrism, civilization.

АНАЛІЗ МАЛОЇ ПРОЗИ В. ВИННИЧЕНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ О. ШПЕНГЛЕРА

Наталія Кобзей

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу*

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

(Івано-Франківськ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-8288-7079

Nata_kobzej@ukr.net

Анотація. У статті аналізується мала проза В. Винниченка, у якій знайшла свою репрезентацію культурологічна теорія О. Шпенглера. Звертається увага, що остання мала вплив на деякі філософські погляди письменника, тому-то і відображалася в його літературних творах. Скажімо, йому імпонували ідеї про циклічність світових процесів, що не відбуваються лінійно, та про три неминучі стадії культури – зародження, розквіт і занепад, описані в ґрунтовній праці німецького дослідника «Присмерк Європи».

Винниченко, як і Шпенглер, вважав, що боротьба культури і цивілізації (останньої стадії занепаду) відбувається постійно. Остання занепадає, стаючи нежиттєздатною, як тільки влада панівної верхівки стає абсолютною, а інтереси простого населення перестають братися до уваги. Наступний виток культури почнеться із самого низу, де первісні цінності людини ще не спотворені владою і багатством. Але щоб цей процес відбувся, потрібно, щоб революційні рухи виникали не інстинктивно, а свідомо. Український спротив часів Винниченка цього не зробив, тому і зазнав жорстокої поразки. Сьогодні наше суспільство, як ніколи, об'єднане, сильне і свідоме і має унікальний шанс виправити всі помилки своїх попередників.

Ключові слова: світові філософські течії, культурологічна теорія, циклічність, європоцентризм, цивілізація.

Вступ. Українська література початку ХХ ст. характеризується появою на літературних теренах Володимира Винниченка, творчість якого розворушила письменство, розбудила його приспані можливості, зорієнтувала його на якісно вищий художній рівень. Зрозуміло, що курс на оновлення, синхронізацію з європейським літературним процесом вимагав нових засобів і прийомів художнього зображення. Тому Винниченко у своїй творчості виступає новатором: він вивчає, аналізує, експериментує над характерами, вчинками, ідеями, проблемами, проявляючи себе талановитим науковцем, психоаналітиком і філософом. Для кращого розуміння Винниченкової творчості та і його самого, слід заглибитися у вир провідних світових філософських течій початку ХХ віку. Адаже багаторічне емігрантське життя письменника проходило в єдиному з ними інтелектуальному полі. Найпоширенішими в цей період були вчення З. Фрейда, К. Юнга, Е. Фромма та багатьох інших мислителів, які істотно вплинули на інтегрований розвиток психології, соціології, з одного боку, та мистецтва і літератури – з іншого. У щоденникових записах він неодноразово згадує, що цікавиться працями того чи іншого представника так званої «філософії життя», найпопулярнішими серед яких були А. Бергсон, В. Дільтей, Г. Зіммель, О. Шпенглер та інші. Що ж стосується Ф. Ніцше, то перекладом «Так промовляв Заратустра» Винниченко займався, перебуваючи у київській тюрмі. Прагнення письменника «бути в курсі» нових тенденцій П. Христюк у статті «В. Винниченко і Ф. Ніцше» пояснює тим, що «власної, національної філософської думки ми не маємо, – другі, більш сильні своїм духом нації ведуть перед в цьому... то пак із загальносвітовою філософською думкою... ми поставлені навіть в необхідність так чи інакше відгукатися на те, що твориться поза нами» (Христюк, 1913: 286).

Зазначимо, що проблема філософських «уподобань» Винниченка не нова в українській літературі, про що свідчить численний доробок знаних літературознавців не лише минулого, а й теперішнього часу. Про письменникову «нову мораль» (В. Білецький, Д. Гусар-Струк, П. Христюк), екзистенціалізм (Г. Бежнар, Н. Михайловська), психоаналіз і навіть так зване «ніцшеанство» (В. Панченко, С. Михида, Г. Сиваченко, Л. Дем'янівська, Г. Костюк, Л. Мороз, Г. Баран, Т. Гундорова) написано чимало ґрунтовних наукових праць. Відзначено, що автор занурюється в глибини психіки своїх персонажів і нерідко виправдовує їх вчинки, часом найогидніші, дією інстинктів і неусвідомлених імпульсів. Тарас Лютий побачив у творчості Винниченка «анекдотичне» поєднання ніцшеанства та соціалізму і вважав, що «Ніцше залишався в рецепції письменника лише детонатором, який давав можливість вибухати цілком іншим силам» (Лютий, 2011: 64]). М. Єфремов дорікав за штучність образів і вигаданий умисел. У П. Христюка склалося враження, що Винниченко, «як учень, слухняно й на віру прийняв деякі думки Ніцше і постарався їх тільки переказати устами своїх надуманих героїв, а не втілити в художні образи» (Христюк, 1913: 291). Бо останній – радше письменник-філософ, а не навпаки, вважає дослідниця його соціально-філософських ідей у європейському контексті Л. Павлишин (Павлишин, 2015). Адаже, не створивши власної філософської системи, він не пропонує чужі доктрини, а по-філософськи розв'язує злободенні людські проблеми.

Не лише доробок Ф. Ніцше посідає в творчості Винниченка вагоме місце. Нас зацікавила праця О. Шпенглера під назвою «Присмерк Європи», яка, на нашу думку, теж вплинула на Володимира Кириловича і знайшла своє відображення у деяких його художніх творах. Дослідження подібного стибу проведено вперше, тому вважаємо його новим і актуальним для кращого розуміння непересічної і складної постаті українського письменника світового масштабу.

Мета дослідження – показати трансформацію ідей О. Шпенглера про занепад Європи в художніх творах В. Винниченка. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

– проаналізувати ключові поняття культурологічної теорії О. Шпенглера;

– виокремити схожі «точки дотику» між поглядами німецького філософа і філософською позицією В. Винниченка;

– віднайти в художніх творах Винниченка приклади рецепції культурологічної теорії поступу.

Основна частина. Двотомник О. Шпенглера «Присмерк Європи» побачив світ одразу ж після Першої світової війни (хоч автор почав розробляти теорію циклічності ще з 1910-х років) і став революційним і прогностичним для багатьох мільйонів його прихильників. Адже філософ «передбачив» і глибоку економічну кризу в Європі, і часті революційні та антиколоніальні рухи, навіть втому і депресивні настрої населення після війни. Про колосальний вплив його теорії свідчить той факт, що на батьківщині автора деякий час випускали парфуми з однойменною назвою «Присмерк Європи».

Щоправда, знаходилися й ті, що й зовсім не підтримували таку популярну теорію, звинувачували дослідника в шарлатанстві і навіть називали його «некомпетентним дилетантом». Вони не поділяли переконань Шпенглера, що будь-яка історична епоха рано чи пізно зазнає краху і на її місце «прийде» інша, і що відбуватиметься цей процес аж ніяк не лінійно. Шпенглер заперечував, що кожна нова культура утворюється внаслідок еволюційних процесів, адже вважав, що ніщо «краще» не може випливати з «гіршого». Таке твердження аж надто контрастувало із переконаннями, скажімо, консервативних німців. Останні вважали свою націю істотно вищою за інші і щоб переконати у цьому весь світ, розпочали в середині ХХ століття криваву світову війну. І все ж, у «Присмерку Європи» філософ наголошує, що культура, як і людина, проходить ті ж самі стадії розвитку: зародження, розквіт і занепад. Щоправда з єдиною відмінністю – цей процес має значно ширші часові рамки і може тривати іноді тисячу років. Кожна епоха для вченого – окрема планета, яка певний час розвиває свій культурний потенціал, а потім «перероджується» у цивілізацію. Остання являє собою занепад культури у чистому вигляді. Шпенглер розвіє міф про «європоцентризм» і визначає період занепаду європейської культури. Його початок датує 1800-тими роками і стверджує, що триватиме він аж до 2000-х.

Безперечно, феномен О. Шпенглера в світовій філософсько-естетичній думці не такий вже й однозначний, потребує ретельного осмислення і аналізу. Добре, що між нами і його сучасниками пройшло достатньо часу, щоб оцінити всі «за» і «проти» культурологічної теорії поступу. Вважаємо, що будь-які філософські гіпотези потрібно сприймати в цілому, не вириваючи окремі їх «шматки», так би мовити, із контексту. Знаємо, що Йозеф Геббельс, найвідоміший рупор нацизму, свого часу намагався інтерпретувати Шпенглерову «кольорову» революцію в контексті расистських та антисемітських ідей. А в Росії заклики до боротьби з ненависним Заходом підсилювали згадками про антикапіталістичну критику європейського суспільства у «Присмерках Європи».

Рационалізаторські здатності В. Винниченка дозволили йому не вдаватися в подібні крайнощі, однак очевидним для нас є той факт, що теорія О. Шпенглера була йому відома і близька. На таку думку нас наштовхнув детальний аналіз оповідання «Дим». Автор називає його «Різдвяною казкою», адже вважає цю форму оповіді найбільш прийнятною, щоб не травмувати серця невідомою читачів розповідями про сувору реальність.

Отож, в час, коли людей на землі приживало вже дуже багато, а їх соціальний статус змінився від рівня «коли по річках і ставках текло молоко і меду» (Винниченко, 1989: 428) до того, «як в річки та ставки текли морями кров, та сльози, та піт» (Винниченко, 1989: 428), утворилася велика хмара Життя (чому б не нова епоха, за Шпенглером?). Вона породила двох синів – Вперед (культуру) і Назад (цивілізацію). «Родились Вони. І як тільки родились, так стали люто ворогувати між собою, стали битись вони між собою, ці сини Життя: бо те, з чого плакав Вперед, з того Назад сміявся, а з чого співав Вперед, з того Назад лютував. Бо Вперед любив сонце, боротьбу і людей, а Назад... Що любив Назад? Що ж, як не те, що боїться сонця, боротьби і людей...» (Винниченко, 1989: 428).

На думку Шпенглера, цивілізацію очолює панівна верхівка – аристократія. Вона зосереджує в собі абсолютну владу і багатство, відзначається байдужістю, жорстокістю і прагненням до наживи. Тому Винниченків Назад «виймав людям серце, клав на місце його холодну ненажерливу жабу, яка глжала радощі Життя, глжала вогонь його та світло і завжди була холодна та чорна. Назад обгортав людей золотом, він обковував їх цим трухлявим отруйним золотом, яке боялося сокири думки. Він обкурював людей чадом лінощів і спокою, і люди боялись руху і праці, боялись великого хвилювання. Через це вони любили Назада» (Винниченко, 1989: 429).

Для культури цінною ж є проста людина: «Вперед любив сонце, боротьбу і людей; а через це він встромляв цим людям у груди замість серця пекучі жарини, він давав їм неспокійні, колючі думки, хльоскав їх голодом і страхіттям Життя, він вливав їм у жили жагучого раювання побід, боротьби, гнівом і гордістю очі запальовав їм, – і ці люди ішли і тяглися за ним, і раділи, й страждали» (Винниченко, 1989: 429).

Винниченко, як і Шпенглер, вважав, що ця боротьба Назада і Впереди / культури і цивілізації відбувається постійно: «Ох, люто боролись вони! І був зверху то Вперед, то Назад, то знову Вперед, то знову Назад. І коли перетягував Вперед, то сонце весело сміялось, і ставала весна, і каміння цвітом цвіло, і риби співали, мовчазні, полохливі риби. А коли перетягував Назад, то ставала тьма і сонце ховалось. А в тьмі лютувала негода, в'яли квіти Життя і люди гризли людей. Люди хапали младенців і головами їх били

мокрі з крові каміння; люди пороли черева матерів і волочили кишки їх, топчучи ногами; люди за хвилину вбивали сотні людей. І піднімалась до байдужого неба кривава пара, і чад душного страждання стелився по землі. І чад той дурманив розум, і люди самі гризли собі серця, точили свою кров і в страшній тьмі ворогів обіймали, а друзів душили» (Винниченко, 1989: 429). Цивілізація поступово занепадає, бо є нежиттєздатною, наступний же виток культури починається тільки тоді, коли найнижчі верстви населення знов усвідомлять себе значущими, самоідентифікуються і піднімуться на боротьбу з ладом, що їх не влаштовує. Саме на «дні», вважає О. Шпенглер, зберігаються первісні цінності людини, ще не спотворені владою і багатством.

Схожі ідеї знаходимо і в інших творах Володимира Винниченка. Живописні образи черствих аристократичних дам і затуманених багатством поміщиків і буржуа завжди контрастують з біднотою. Для перших народ – як річ, бездушний предмет, не вартий уваги. Головний герой оповідання «Малорос-Європеєць» живе в модернізованому «розумному» домі, не переймаючись, що його челядь ледве живогіє в тісних бараках. Навіть більше, людське життя для нього – ніщо. І він запросто розстрілює весільний кортеж з кулемета, навіть не розібравшись у ситуації. В «Контрастах» манірні пани і паньки ведуть млосні розмови на філософські теми і навіть не можуть собі уявити, що поруч з ними існують нужденні, змучені безробіттям, голодом і нужою (вошами) люди. Не можуть, чи не хочуть? «А-а, – резюмує один із героїв Винниченка, – буржуа плюється, коли бачить щось, що його непокоїть, що примушує мислити, почувать? Він зник, щоб його тільки по череву погладжували, п'яти йому лоскотали вірлілками, щоб бавили йому ніжний зір тихими линиями фарбочками?» (Винниченко, 1989: 624-625). В оповіданні «Олаф Стефензон» маємо збірний образ знахабнілого буржуа з «золотою кишенею»: «Цей чоловік був центром всієї композиції, він їв. Лоб у його був вузький, лисий, жовтовато-рожевий, покритий легким жиром. Од лоба розходились вниз щоки, падаючи білуватими м'якими брижами на обмотану круг шії серветку. Лице звичайного одгодованого рантьє. Але вираз його був не зовсім звичайний. Це було лице людини, яка робить щось гидке, знає про це й раює з того, раює лукаво, злорадно, самовдоволено. Ця самовдоволена злорадність, це раювання настільки певні в собі, настільки дужі, що навіть дають вражіння невинності, правоти, законності. В одній руці рантьє була виделка з м'ясом, а в другій для чогось годинник. Він сидів на фотелі з тонкими, загостреними на кінцях ніжками. Одна з ніжок наступила на дитину, якраз в пахві ноги. Дитина, вся синя, судорожно, в дикому жаху кричала і корчилась. Одна ручка її вп'ялась собі в тільце, а другою вона спиралась об підлогу. Товстий чоловік лукаво слухав крик і скопа позирив вниз» (Винниченко, 1989: 653-654).

Дійсно, такі персонажі не можуть давати життя, вони можуть його лише забирати. В майбутньому їх чекає лише одне – бунт. Бунт проти порядків, устрою, моралі, всього, що вже застаріло. Винниченкові революціонери – тому доказ.

Мала проза Винниченка ілюструє процес зародження нової культури через еволюцію політичних поглядів і характерів його персонажів. Бачимо, як приховані в народних масах потенційні можливості до бунту і протесту поступово посилюються і набирають нових форм. Спочатку це філософські розмірковування діда Юхима («Голота») про поділ людського життя між світлим і темним світами. Потім – відображення відвертого збурення селян проти експлуататорів в оповіданнях «Малорос-європеєць», «Суд», «Салдатики!», спричиненого невідповідністю заробітної плати тим затратам людських сил та здоров'я, яких вимагає праця на визискувачів. В оповіданні «Біла машина» В. Винниченко докладно описує протистояння між економом Гудзінським і найманими робітниками, яким він відмовлявся вчасно виплатити заробітну плату. Втративши терпець, селяни, змовившись, припинили молотити пшеницю, а надокучливого панка ще й добряче побили: «Гудзик перелякано сіпнувся назад і, шарпнувши рукою, вперіцив Карпа нагасм. – А-а, так он як! – заревів несамовито Карпо і всім тілом кинувся на Гудзика. Той... почув, що його зім'яла якась сила, і не вспів оглянутись, як опинився на землі. Потім щось дужче гостро вдарило по зубах, по носі, в роті зробилось солоно-солоно, потім почувся якийсь крик, його чогось возили по землі й, нарешті, він опинився на ногах. По лиці й по грудях текла кров, і в ухах гупало так, ніби туди уставлено паровика» (Винниченко, 1989: 85). В Україні поступово наростаючий бунт проти російського самодержавства одержав нарешті потрібні йому сили і, як повноводна ріка, впевнено вийшов із берегів, заповнюючи свідомість усіх прогресивно налаштованих громадян – робітників, інтелігентів, політиків.

Одне за одним починають вибухати стихійні бунти. Не в змозі терпіти своє підневільне становище, люди полишають сім'ї, домівки, робочі місця і, об'єднуючись у так звані робітничі гуртки, вирушають на різноманітні робітничі збори та демонстрації. В оповіданні «Роботи!» В. Винниченко змальовує один із таких процесів консолідації «робітничої сили»: «На Хрещатику, де призначена була демонстрація і біля якого чекав Максим, було шумно і людно. З обох боків по тротуарах сунули довгі низки робітників, студентів, інтелігентів з празниковими обличчями і з якимсь чеканням в очах. Іноді стрійно й рівно проїжджали козаки з нахабними пиками, з нагаями в руках і з усмішками й реготом на устах. Тоді голови всіх повертались до них і з купи робітників іноді вилітала лайка й свист... А демонстранти все підходили та підходили то парами, то поодинці, а то й цілими валками. І Максим виразно бачив у кожного на лиці якусь блідість і нервовість, а у деяких своїх знайомих робітників навіть щось таке, чого він ніколи перше не бачив» (Винниченко, 1989: 161).

Однак, Винниченко-філософ розуміє, що не так просто і легко відбуваються глобальні зміни у світі. Він повністю погоджується з твердженням Шпенглера про «не лінійність» цивілізаційних процесів, вважаючи, що «філософська історія людства – це якась дурна, безглузда гра: спочатку людство засипало себе

величезною купою піску метафізики. Насипало воно цього піску на себе доти, доки не почало вже задихатися. Тоді почало відкопуватися. І вся праця сучасних «передових», прогресивних, революційних людей є в тому, щоб скинути з себе найбільше насипаного минулими поколіннями піску. Вони гадають, що знаходять нові істини, що відкривають обрії, що посувають наперед думку й знання людей, а по суті вони тільки зчищають з себе те, що було написано, вони тільки вертаються до того стану думки й знання, в якому була людина до винаходу бога, моралі й усього того піску, що ним засипалися, аби схватитися від негод і небезпек життя. Прогрес у людства ще не починався. Почнеться поступ тільки тоді, коли людство виплутається зовсім від усякого піску» (Винниченко, 2012: 43). Виплутається від піску – отже, стане свідомим, як це і бачив Шпенглер. Бо поки воно під тиском філософії життя пануючих класів обурюється, об'єднується для захисту своїх інтересів, навіть бунтує проти соціальної несправедливості, але лише інстинктивно. Для творення ж нової культури конче потрібна свідомість.

Поки процес цей триває, береться за роботу Винниченко-літератор – дотримується фактографічного відтворення найдрібніших деталей суспільного життя сучасної йому епохи, майже не проявляючи свого ставлення ні до героїв революції, ні до її ворогів. Часто його твори набирають ознак протоколів життя або нагадують прямі репортажі із місця подій.

До слова, Винниченко в іпостасі суспільника розпочав активну громадсько-політичну діяльність на посаді редактора «Робітничої газети», потім – праця у складі ЦК, далі – лідерство в Українській соціал-демократичній робітничій партії, посада заступника голови Української Центральної Ради. Перші місяці революції 1917 року були для нього «зоряним часом», піком найвищої слави не літературної, а політичної. Саме В. Винниченко був співавтором чотирьох Універсалів Центральної Ради, мав сміливість одним із перших відкрито заговорити про автономію України, готувався стати її першим міністром. Та і початок ХХ століття, перенасичений революційними настроями і рухами, яскраво ілюструючи Шпенглерові переконання про занепад європейської цивілізації, віщував Винниченкові багатообіцяюче народження нової культури. Однак не судилося. У четвертому томі «Щоденника» Винниченко пише: «Коли дивишся на хмари, то бачиш, як на очах у тебе, але не помітно для тебе, міняються їхні контури, лінії, колір. Грізна, велика, темна купа помалу розлазиться. Розбивається на менші, дрібніші, губить свою грізну темність, сіріє, розпливається... Грізна велика хмара соціалістичної революції розбилася на купки, розлізлася, здрібнішала, посіріла. І з кожним днем на очах міняються форми, контури й сам колір цієї маси. Хто б міг десять років тому сказати, що саме серце грізної хмари буде викинене з неї й зараховане до ворожих сил» (Винниченко, 2012: 33). Винниченкова бурхлива участь в політичних процесах, що мали призвести до створення Української Народної Республіки, не тільки не увінчалася успіхом, а ще й викликала неоднозначну оцінку істориків і політологів. Та й чи мала Україна шанс стати в той час автономною? Дослідники вважають, що політика Центральної Ради була занадто поміркованою, позбавленою жорсткості, сміливості, а її нерішучість врешті-решт призвела до того, що владу захопили більшовики. Володимирові Винниченку довелося з важким серцем та відчуттям гіркоти поразки залишати високу урядову посаду. Ось як письменник описує свої переживання у тих часах: «Мій стан нагадає мені стан людини, якій одрізано руки або ноги. Рук уже немає, висять замість них порожні рукава, але почування ще залишилось: свербить долоня, поболює мизинець від давнього ревматизму; як сіла муха на ніс, хочеться зігнати її рукою і, здається, що навіть здіймається рука. Так само я з Центральною Радою, секретаріатом. Одрізано, немає, порожні рукава, а почування таке, що я маю руки, махаю ними, стискую кулаки від гніву, хапаю когось і одпихаю вбік від того, що стільки тими самими руками складав» (Винниченко, 1980: 276).

Висновки. Двадцять століття з його націленістю на глобалізацію та інформатизацію тільки посилило відчуття нікчемності і безсилля окремо взятого індивіда. Зросло число розчарованих в житті людей, збільшилась кількість психічних захворювань і випадків самогубства. Якщо ж вірити хронології Шпенглера, то все так і мало бути. Сьогодні ж лишилося стерти з лиця Землі ще одну, як фашистів, «над-націю», яка аморальними діями своєї бутафорської армії та імператорськими замашками «недо-керівника» об'єднала, без перебільшення, не лише український народ, але й увесь світ, відкрила очі на добро і зло, змусила тих, хто «вивяляв крайнє занепокоєння», перейти від слова до діла. Вже зовсім скоро ми станемо свідками народження нової культури. В це вже почали вірити навіть найзапекліші песимісти. Цивілізаційна концепція розвитку людства, представлена О. Шпенглером ще сто років тому – працює!

Список використаних джерел:

1. Винниченко В. *Краса і сила*. Київ: Дніпро. 1989. 750 с.
2. Винниченко В. *Щоденник: Том 1 (1911-1920)*. Едмонтон – Нью-Йорк. 1980.
3. Винниченко В. (2012). *Щоденник: Том 4 (1929-1931)*. Київ – Едмонтон – Нью-Йорк : Смолоскип. 2012.
4. Лютий Т. В. Українське націоналістичне рухання. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*. 2011. Вип. 115. С. 60–66.
5. Павлишин Л. Г. *Соціально-філософські погляди В. Винниченка в контексті європейської філософії першої половини ХХ ст.* [Автореф. дис. докт. філос. наук, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова]. 2015. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36547>
6. Христюк П. В. Винниченко і Ф. Ніцше. *Українська хата*. 1913. №4-5. С. 275–299.
7. Шпенглер О. *Закат Європи*: Т. 1. (И. И. Маханькова, Перевод.). Москва: Айриспресс. 2003.
8. Шпенглер О. *Закат Европы*: Т. 2. (И. И. Маханькова, Перевод.). Москва: Айриспресс. 2003.

References:

1. Vynnychenko, V. (1989). *Krasa i syla [Beauty and strength]*. [In Ukrainian]. Kyiv: Dnipro.
2. Vynnychenko, V. (1980). *Shchodennyk: Tom 1 (1911–1920) [Diary: Volume 1 (1911–1920)]*. [In Ukrainian]. Edmonton – Niu-York.
3. Vynnychenko, V. (2012). *Shchodennyk: Tom 4 (1929–1931) [Diary: Volume 4 (1929–1931)]*. [In Ukrainian]. Kyiv – Edmonton – Niu-York: Smoloskyp.
4. Liutyi, T. V. (2011). Ukrainske nitszsheanstvo [Ukrainian Nietzscheanism]. [In Ukrainian]. *Scientific notes of NaUKMA. Philosophy and religious studies*. V. 115. 60–66.
5. Pavlyshyn, L. H. (2015). *Sotsialno-filosofski pohliady V. Vynnychenka v konteksti yevropeiskoi filosofii pershoi polovyny 20 st [Socio-philosophical views of V. Vynnychenko in the context of European philosophy of the first half of the 20th century]*. [In Ukrainian]. [Autoref. thesis dr. Philos. Sciences, National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov]. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36547>
6. Khrystiuk, P. V. (1913). V. Vynnychenko i F. Nitszshe [Vynnychenko and F. Nietzsche]. [In Ukrainian]. *Ukrainian house*. 4-5. 275-299.
7. Shpenhler, O. (2003). *Zakat Evropi: T. 1 [Sunset of Europe]: V. 1*. [In Russian]. (Y.Y.Makhankova, Perevod.). Moskva: Airyspress.
8. Shpenhler, O. (2003). *Zakat Evropi: T. 1 [Sunset of Europe]: V. 2*. [In Russian]. (Y.Y.Makhankova, Perevod.). Moskva: Airyspress.